

درد و ادب به تمامی دبیران و مدرسان گرامی و دانش آموزان دوست‌داشتنی و سخت‌کوش سراسر ایران پهناور با توجه به تغییرات صورت گرفته در شرایط برگزاری کنکور سراسری و تأثیر سوابق تحصیلی در ورود به دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی، بر آن شدیم تا منبعی مطمئن برای یادگیری آموزش اثربخش، سنجش و ارزیابی هدفمند و مؤثر دروس را برای شما دانش‌آموز عزیز فراهم کنیم و مسیر شما را جهت کسب نمره عالی (۲۰) در آزمون‌های نهایی، هموارسازیم.

درباره کتاب

مجموعه کتاب‌های سیگنال ۲۰ خط سفید برای تمام دروس پایه یازدهم در ۳ رشته تحصیلی ریاضی و فیزیک، علوم تجربی و علوم انسانی برای شما عزیزان تألیف و تحریر شده که شامل ۴ بخش اصلی است:

۱. آموزش (درس‌نامه کاملاً کاربردی)

محتوای تألیفی درس‌نامه‌ها شامل تمام مطالب آموزشی مهم، کاربردی، مفاهیم اساسی و نکات کلیدی کتاب درسی است که موجب تسهیل فرآیند یادگیری می‌شود و امکان مرورهای سریع و مانا، همچنین جمع‌بندی‌های دوره‌ای را در طول سال تحصیلی برای شما فراهم می‌سازد.

۲. سنجش (سؤالات امتحانات احتمالی)

به‌منظور بالا بردن سطح توانایی و مهارت دانش‌آموزان پایه یازدهم برای پاسخگویی کامل و درست به پرسش‌های آزمون‌های گوناگون و تقویت یادگیری، سؤالاتی در تیپ و قالب‌های متنوع تألیفی-احتمالی گردآوری و تألیف گردیده است؛ که با تمرین و تکرار مداوم این سؤالات، امکان شناخت نقاط قوت و ضعف دانش‌آموزان در درس‌های مختلف فراهم می‌شود.

۳. نمونه سؤال امتحان (امتحانات ۲۰ نمره‌ای نوبت اول و دوم)

علاوه بر مجموعه سؤالات طبقه‌بندی شده، آزمون‌های تألیفی-احتمالی نوبت اول (دی‌ماه)، آزمون‌های تألیفی-احتمالی نوبت اول (خردادماه)، آزمون‌های شبه نهایی کشوری (از سوی وزارت آموزش و پرورش) و آخرین آزمون نهایی دوره‌های شهریور و دی و امتحان نهایی خرداد، برای بررسی و ارزیابی میزان یادگیری و ارتقاء هرچه بیشتر توانمندی دانش‌آموزان عزیز و کسب نتیجه عالی، فراهم شده است.

۴. پاسخنامه تشریحی آموزشی

جهت تقویت یادگیری و کاهش حداکثری خطاها و اشتباهات احتمالی دانش‌آموزان، پاسخنامه کاملاً تشریحی و آموزشی سؤالات در پایان کتاب آمده است.

۵. کیو آر کد

جدیدترین سؤالات امتحان نهایی، به همراه راهنما و پاسخنامه تشریحی آموزشی در آخر کتاب، گنجانده شده است.

سیگنال بگیر تا بیست برو!

فهرست

بارم‌بندی

شماره درس	نوبت اول	نوبت دوم (خرداد)، شهریور و دی ماه
۱	۳-۱	۱
۲	۳-۱	۲
۳	۳-۱	۳
۴	۳-۱	۴
۵	۳-۱	۵
۶	۳-۱	۶
۷	۳-۱	۷
۸	۳-۱	۸
۹		۹
۱۰		۱۰
۱۱		۱۱
۱۲		۱۲
۱۳		۱۳
۱۴		۱۴
۱۵		۱۵
۱۶		۱۶
جمع	۲۰	۲۰

درس‌نامه	سوال	پاسخنامه تشریحی
فصل ۱ درس اول	۳	۹۸
درس دوم	۷	۹۹
فصل ۲ درس سوم	۱۰	۱۰۰
درس چهارم	۱۴	۱۰۱
درس پنجم	۱۹	۱۰۲
درس ششم	۲۳	۱۰۳
درس هفتم	۲۸	۱۰۴
فصل ۳ درس هشتم	۳۴	۱۰۷
درس نهم	۴۵	۱۰۹
درس دهم	۵۰	۱۱۱
فصل ۴ درس یازدهم	۵۶	۱۱۳
درس دوازدهم	۶۱	۱۱۵
درس سیزدهم	۶۵	۱۱۶
درس چهاردهم	۷۱	۱۱۹
درس پانزدهم	۷۶	۱۲۲
درس شانزدهم	۸۱	۱۲۴

سوال	پاسخنامه امتحان
۳۹	۱۲۶
۴۱	۱۲۷
۴۳	۱۲۸
۸۸	۱۲۹
۹۰	۱۳۰
۹۲	۱۳۱
۹۴	۱۳۲
۹۶	۱۳۳
۱۳۴	آزمون‌های تکمیلی (کیوآرکد)

درس نامه

فصل اول

تاریخ‌شناسی

شناخت منابع و شیوه استفاده از آن‌ها در پژوهش‌های تاریخی، اهمیت فوق‌العاده‌ای دارد؛ چراکه شواهد و مدارکی که مورخان به‌انکای آن‌ها، رویدادها و تحولات تاریخی را تحلیل و تفسیر می‌کنند، از متن این منابع استخراج یا استنباط می‌شوند. شما در این فصل با انواع منابع تاریخ اسلام و ایران دوران اسلامی و با معیارهای اعتبارسنجی و نقد گزارش‌های تاریخی آشنا خواهید شد.

درس یکم: منابع پژوهش در تاریخ اسلام و ایران دوران اسلامی

گونه‌های منابع تاریخی از ظهور اسلام تا پایان عصر صفوی

انواع منابع تاریخی:

- ۱- منابع غیر نوشتاری: شامل (الف) محوطه‌ها و بناهای تاریخی (ب) ابزارها و وسایل دست ساخته انسان (پ) آثار شفاهی
- ۲- منابع نوشتاری

۱- منابع غیر نوشتاری

(الف) محوطه‌ها و بناهای تاریخی

فواید محوطه‌ها و بناهای تاریخی:

- باعث آگاهی از اوضاع فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی، سیاسی گذشته کمک به مورخان در فهم عمیق‌تر و بازسازی دقیق‌تر گذشته
- مکان‌هایی مثل غار حراء، کوه احد، دشت چالدران هر یک بستر وقوع یک رویداد تاریخی‌اند.
- بناها و آثار: میدان نقش جهان، مسجد گوهرشاد جزء مراجع پژوهش درباره گذشته‌ها محسوب می‌شوند.
- محوطه‌ها و بناها: شامل مسجد، کلیسا، معبد، خانقاه، زیارتگاه، مقبره کاخ‌ها، کاروانسرا، قلعه و برج پل و جاده، آب انبار بندر و اسکله، روستاها و شهرهای قدیمی
- به مورخان، برای فهم عمیق‌تر و بازسازی دقیق‌تر گذشته‌ها کمک می‌کنند.

(ب) ابزارها و وسایل دست ساخته انسان

- این آثار شامل پوشاک، جواهرات، وسایل خانگی، ابزار کشاورزی و ... می‌شود که برای مورخان جزء منابع بسیار موثق محسوب می‌شوند.
- فواید: ۱- نشانه نوع فرهنگ و طرز تفکر، چگونگی عقاید و آداب و رسوم پیشینیان ما ۲- دادن اطلاعات به مورخان برای بازآفرینی گذشته

بررسی این نوع آثار در علوم:

- باستان‌شناسی
- معماری
- هنر

(پ) آثار شفاهی

شامل:

- افسانه و اساطیر
- داستان‌های تاریخی، قهرمانی، اخلاقی، تخیلی
- خاطرات شفاهی
- ادبیات عامیانه: شامل مثل‌ها و لطیفه‌ها
- انواع شعر (دوبیتی، تصنیف، ترانه و لایلی)

فایده: کمک به شناخت فرهنگ، آداب و رسوم اجتماعی، طبقات مردم در دوره‌های گوناگون

۲- مراجع و منابع نوشتاری

منابع نوشتاری:

- ۱- تاریخ‌های عمومی
- ۲- تاریخ‌های محلی
- ۳- تاریخ‌های سلسله‌ای
- ۴- تک‌نگاری
- ۵- تاریخ‌های منظوم
- (الف) کتاب‌های تاریخی: شامل (ب) سفرنامه‌ها (پ) نوشته‌های جغرافیایی (ت) ادبیات و متون ادبی (ث) سیاست‌نامه‌ها و اندرزنامه‌ها (ج) سایر نوشته‌ها

(الف) کتاب‌های تاریخی

۱- تاریخ‌های عمومی

تاریخ نگاری عمومی از قرن ۳ هجری قمری آغاز و تا اواخر دوره قاجار ادامه یافت.

موضوع:

- آغاز تاریخ جهان از آفرینش عالم
- شرح زندگی حضرت آدم و پیامبران
- آغاز تاریخ اساطیری ایران از کیومرث تا پایان دوره ساسانیان
- ثبت رویدادهای تاریخ اسلام
- ثبت رویدادهای سلسله‌های ایرانی تا زمان حیات نویسنده
- اثر: تاریخ طبری (مؤلف: محمدبن جریر طبری) جزء مهم‌ترین و مشهورترین تاریخ‌های عمومی به شمار می‌رود.

۲- تاریخ‌های محلی

تاریخ‌های محلی در موضوعات سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، نظامی و جغرافیایی شهرها و مناطق ایران، دارای اطلاعات فراوانند.

انگیزه نویسندگان از تألیف:

- ثبت رویدادهای تاریخی
- بیان ویژگی‌های جغرافیایی و اقتصادی
- نگارش زندگی‌نامه مفاخر و مشاهیر محلی

اثر معروف: تاریخ سیستان از مؤلفی ناشناخته، در موضوع تاریخ سیستان از ایام قدیم تا سال ۷۲۵ ق

۳- تاریخ‌های سلسله‌ای

آثار:

- قصیده «نامه اهل خراسان» از انوری (دوره سلجوقی)
- بوستان و گلستان از سعدی
- دیوان حافظ

ث) سیاست نامه‌ها و اندرزنامه‌ها

موضوع سیاست نامه:

- شیوه کشورداری
- روابط میان حکومت و مردم

ارائه اطلاعات در مورد:

- چگونگی اداره کشور
- چگونگی تشکیلات اداری، اقتصادی، نظامی و فرهنگی
- اثر: سیاست نامه از خواجه نظام الملک توسی (وزیر عصر سلجوقی)

موضوع اندرزنامه:

- اخلاق کشورداری
- روابط اخلاقی میان فرمانروا و مردم
- اثر: قابوس نامه از عنصرالمعالی، در قرن ۵ه.ق.

ج) سایر نوشته‌ها

- طبقات، انساب و فرهنگ نامه‌های زندگینامه‌ای از دیگر منابع نوشتاری هستند که اطلاعات مفیدی دارند.
- اسناد برجای مانده از دیوان‌های حکومتی شامل: فرمان‌ها، معاهدات سیاسی، اسناد اقتصادی و فرهنگی، منشآت جزء منابع مهم تاریخی‌اند.
- تالیفات علمی مانند: متون تقویمی، فلسفی، کلامی، اخلاقی می‌توانند برای روشن شدن اوضاع علمی دوره‌های تاریخی، مورد توجه قرار گیرند.

نوشته‌های روی سکه‌ها ← ارائه اطلاعات درباره

- اوضاع سیاسی، اجتماعی، مذهبی، اقتصادی و هنری
- سلسله‌های حکومتی و نام پادشاهان

تاریخ‌های سلسله‌ای با تشویق ادیبان و دانشمندان توسط فرمانروایان، برای ثبت رویدادهای دوره آنان، پدید آمدند.

دلیل گسترش تاریخ نویسی سلسله‌ای در میان سلسله‌های محلی، این نوع تاریخ نویسی (سلسله‌ای) با تاریخ نویسی محلی پیوستگی یافت.

اثر: کتاب تاریخ بیهقی (اثر ابوالفضل بیهقی) در تاریخ غزنویان از مشهورترین تاریخ‌های سلسله‌ای است.

۴- تک نگاری

تک نگاری از دوره تیموریان به بعد رایج شد.

موضوع آن تاریخ زندگی فرمانروا به صورت متمرکز (به اشاره فرمانروا) است.

اثر مشهور: عجائب المقدور فی نوابغ تیمور (زندگی شگفت آور تیمور) تالیف ابن عربشاه در مورد تیمور

۵- تاریخ‌های منظوم

سرودن منظومه‌های حماسی و تاریخی در دوره مغولان رواج بیشتری یافت.

به نظم کشیدن رویدادهای تاریخی توسط سرایندگان را تاریخ‌های منظوم گویند.

اثر: شاهنامه (سراینده: فردوسی) از برجسته‌ترین منظومه‌های حماسی و تاریخی به شمار می‌رود.

ب) سفرنامه‌ها

جهانگردان در سفرنامه‌های خویش اطلاعاتی ارزشمند درباره تاریخ اجتماعی، فرهنگی و جغرافیای تاریخی سرزمین‌ها، ارائه می‌دهند.

پ) نوشته‌های جغرافیایی

دادن اطلاعات و مطالب در مورد:

- آداب و رسوم، فرهنگ، ادیان و اعتقادات، نژاد و زبان
- وضعیت اقتصادی، نوع معیشت، کالاها
- وضعیت نظامی، قلعه‌ها، برج‌ها، مرزهای سرزمین‌ها و حکومت‌های محلی
- آب و هوا، رودها و دریاها، راه‌ها، پایتخت‌ها
- اثر: المسالك و الممالک از نویسندگان مختلف (از جمله ابن خردادبه)

ت) ادبیات و متون ادبی

انعکاس و نقد اوضاع سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، دینی و فلسفی هر عصر در

- شعر شاعران
- نثر نویسندگان

سوالات امتحانی و احتمالی فصل اول - درس اول

به خاطر بیاورید

۱- جمله‌های درست یا نادرست را مشخص نمایید.

- الف) مراجع و منابع مکتوب تاریخ اسلام و ایران در دوران اسلامی، بسیار متنوع و بی‌شمارند. درست نادرست
- ب) افسانه‌ها و اساطیر، جزء منابع نوشتاری محسوب می‌شوند. درست نادرست
- ج) از مشهورترین تاریخ‌های عمومی می‌توان به تاریخ طبری تألیف محمدبن جریر طبری، اشاره کرد. درست نادرست
- د) تاریخ‌نویسی سلسله‌ای، بیشترین ارتباط و پیوستگی را با تاریخ نویسی عمومی دارد. درست نادرست
- ه) بررسی و مطالعه محیط جغرافیایی رویدادها، در پژوهش‌های تاریخی اهمیت چندانی ندارد. درست نادرست

- (و) سعدی در بوستان و گلستان و حافظ در دیوانش، به خوبی اوضاع سیاسی، اجتماعی و فرهنگی زمان خود را نقد کرده‌اند. درست نادرست
- (ز) طبقات و انساب که دارای اطلاعات مفید تاریخی هستند، جزء منابع غیرنوشتاری به شمار می‌آیند. درست نادرست
- (ح) متون فلسفی، کلامی و اخلاقی به دلیل تبیین اوضاع علمی دوره‌های تاریخی، مورد توجه مورخان قرار می‌گیرند. درست نادرست
- ۲- کدام یک از گزینه‌های سمت راست با شماره‌های سمت چپ در ارتباط است؟ (در ستون سمت چپ یک مورد اضافی است).

الف) اطلاعات مفیدی از زندگی اجتماعی مردم ایران ارائه می‌دهد.	۱- سفرنامه شاردن
ب) اطلاعات مفیدی در مورد تاریخ غزنویان ارائه می‌دهد.	۲- سیاست‌نامه
	۳- تاریخ بیهقی

- ۳- جاهای خالی را با واژه‌های داده شده، پر نمایید. (تیموری، مغول، قاجار، غزنوی، سلجوقی)
- الف) تاریخ نگاری عمومی از قرن ۳ هجری قمری آغاز و تا اواخر دوره ..... ادامه یافت.
- ب) تاریخ نویسی تک نگاری از دوره ..... به بعد، در تاریخ ایران مرسوم شد.
- ج) سرودن تاریخ‌های منظوم در دوره ..... رونق بسیار یافت.
- د) انوری، در قصیده نامه‌ی اهل خراسان، به اوضاع سیاسی، اجتماعی و فرهنگی دوره ..... اشاره کرده است.
- ۴- گزینه مناسب را انتخاب کنید.

- الف) کدام آثار تاریخی زیر، در دسته بندی متفاوتی نسبت به سایر موارد جا می‌گیرند؟
۱. آثار شفاهی ۲. محوطه‌های تاریخی ۳. منظومه‌های تاریخی ۴. دست ساخته‌های بشری
- ب) کتاب سیاست نامه خواجه نظام الملک، منبع دست اول برای چه دوره‌ای است؟
۱. سامانی ۲. تیموری ۳. ایلخانی ۴. سلجوقی
- ج) کدام گزینه متفاوت از بقیه است؟

۱. متون ادبی ۲. سیاست نامه ۳. تاریخ عمومی ۴. آثار شفاهی

۵- به سوالات زیر پاسخ‌های کوتاه دهید.

- الف) به طور کلی منابع تاریخ ایران دوره اسلامی تا پایان عصر صفوی، به چند دسته تقسیم می‌شوند؟ نام ببرید.
- ب) ابزارها و وسایل دست ساخته انسان به طور خاص در قلمرو چه دانش‌هایی قرار می‌گیرند؟
- ج) برجسته‌ترین منظومه حماسی تاریخ ایران کدام کتاب است؟ سراینده آن کیست؟
- د) ترانه‌ها و لایلی‌ها در کدام دسته از منابع اطلاعاتی مورخ قرار می‌گیرد؟
- ه) سایر نوشته‌هایی که از منابع و مراجع مهم تاریخی هستند را نام ببرید. (دو مورد)

تعریف اصطلاحات یا مفاهیم تاریخی

- ۶- الف) تک نگاری ب) تاریخ عمومی

تلخیص، تشریح و تحلیل زمینه‌ها، علل، دلایل، آثار، نتایج و پیامدهای پدیده‌های تاریخی

- ۷- چرا محوطه‌ها و بناهای تاریخی جزء منابع آگاهی از تاریخ گذشته هستند؟
- ۸- انگیزه اصلی نویسندگان از نوشتن کتاب‌های تاریخ محلی چیست؟ (شهریور ۱۴۰۱ - معارف)
- ۹- چرا سفرنامه‌ها از منابع مهم تاریخ نگاری به شمار می‌روند؟
- ۱۰- چرا متون جغرافیایی، در تاریخ نگاری اهمیت دارند؟
- ۱۱- چرا متون نظم و نثر ادبی، گونه مهمی از منابع تاریخی محسوب می‌شوند؟
- ۱۲- چرا مورخان از سکه‌ها در پژوهش‌های تاریخی بهره می‌برند؟

مقایسه پدیده‌های تاریخ (نقش و عملکرد شخصیت‌ها، شرایط ظهور و سقوط حکومت‌ها، رویدادها و تحولات مهم تاریخی و...)

- ۱۳- تفاوت‌ها و شباهت‌های تاریخ‌های عمومی و سلسله‌ای را بیان کنید.
- ۱۴- کتاب تاریخ سیستان و تاریخ بیهقی چه تفاوتی با هم دارند؟
- ۱۵- سیاست نامه و اندرزنامه چه تفاوتی با یکدیگر دارند؟

توصیف، فهرست و طبقه بندی اجزا یا ویژگی های پدیده های تاریخی

۱۶- مراجع و منابع مکتوب تاریخ اسلام و ایران دوره اسلامی شامل چه نوشته هایی است؟

۱۷- مهم ترین ویژگی های تاریخ های عمومی را بنویسید.

۱۸- کتاب های تاریخی از مهم ترین منابع پژوهش ایران از دوره اسلامی تا صفویه به شمار می روند. این کتاب ها از چندگونگی ویژه ای برخوردارند و می توان آن ها را بر پایه های گوناگونی دسته بندی کرد. با توجه به رده بندی آن ها در درس اول، چهارخانه پایین را پر نمایید.

ردیف	نوع کتاب بر اساس تقسیم بندی	نمونه
۱	تاریخ های عمومی	تاریخ طبری
۲		
۳		
۴		

اظهار نظر و قضاوت

۱۹- به نظر شما

(الف) کارآگاه، برای بررسی جرم و روشن کردن ابعاد مختلف آن، نیازمند چه چیزهایی است؟

(ب) آیا او بدون دسترسی به شواهد و مدارک لازم، می تواند در مورد چگونگی وقوع جرم نظر بدهد؟

(ج) قاضی چطور؟ آیا او هم، بدون داشتن اسناد و مدارک لازم، می تواند حکمی صادر کند؟

(د) کار کارآگاه و قاضی را با کار مورخان، به رغم تفاوت های بنیادینی که با یکدیگر دارند، مقایسه کنید.

۲۰- به نظر شما، سکه های بر جای مانده از گذشته، چه نوع اطلاعاتی از پیشینیان را به ما ارائه می دهند؟

۲۱- به نظر شما، ابزارها و آثار هنری بر جای مانده از گذشته، چه نوع اطلاعاتی از پیشینیان را به ما ارائه می دهند؟

۲۲- به نظر تان، آیا اقلیم های گوناگون در کشور ما در ایجاد تنوع فرهنگی و آداب و رسوم ویژه محلی تأثیر داشته است؟

۲۳- از دیدگاه شما، چرا باید سیاست نامه را یک منبع تاریخی بدانیم؟

۲۴- به نظر شما، کدام یک از انواع منابع معرفی شده تاریخی اهمیت بیشتری دارند؟ برای اثبات نظر خود استدلال کنید.

کاربست مدارک و شواهد تاریخی (نقشه ها، نمودارها، آثار و بناها، اسناد و متون) استخراج و استنباط دلالت های آن

۲۵- با توجه به متن های زیر، به هر یک از سوالات پاسخ دهید.

متن ۱: «شیخ خلیفه را بمادادی از ستون مسجد به حلق آویخته یافتند و خشتی چند در زیر ستون بر یکدیگر چیده دیدند، چنانچه شخصی خود را به ریسمان آویخته باشد و بعد از این واقعه، مریدان شیخ خلیفه دست ارادت به شیخ حسن دادند و خدمتش به طرف نیشابور رفته، اهالی آن دیار را به طریق شیخ خلیفه دعوت کرد و اکثر مردم کوهپایه نیشابور قدم در دایره ارادت و متابعت او نهادند و هر که مرید می شد نام او نوشته، می گفت که حالا وقت اختلافست، و می فرمود که آلات حرب داشته موقوف اشارت باشند ..... مردم چنان معتقد او شدند که اگر جان می طلبیدی، روان می دادند. فقها با امیرارغون شاه..... گفته که شیخ حسن اهل تشیع و سر خروج دارد. امیر ارغون شاه، امیر محمد باسق را فرستاد احوال او نماید و امیر محمد به مشهد آمده شیخ حسن و اتباع او را مردم نیک معاش یافت که به کسب علم و حرفت انتعاش می نمودند.....» (میرخواند، روضه الصفا، ج ۵، ص ۴۵۰).

(الف) اطلاعات ارائه شده در متن فوق بیشتر در بررسی کدام حوزه از تاریخ کاربرد دارد؟

(ب) به نظر شما میرخواند چه دیدگاهی نسبت به شیخ حسن جوری دارد؟

(ج) با توجه به متن فوق، آیا می توان گفت میرخواند نسبت به مغولان با دیدگاه انتقادی قلم زده است؟

متن ۲: قسمتی از متن کتاب «عجائب المقدور فی نوائب تیمور» ابن عربشاه درباره کشتار مردم اصفهان به دستور تیمور: «تیمور کسان خویش به ضبط شهر فرستاد. به هر کوی و برزن جمعی از آنان برگماشت و در هر ناحیت و محلّت گروهی پراکنده داشت و آنان سر به تبهکاری و دست به آزار اهالی برآوردند. مردم را بندهوار به خدمت گرفتند و آزار و ستم از حد به در بردند. اهل اصفهان که شیوه حمیت داشتند و مرگ را بدان زبونی و خواری ترجیح می نهادند، داستان این تطاول با رئیس خود در میان آوردند و می گفت من شبانگاه طبل می نوازم چون بانگ آن شنیدید هرکس در میهمان خود درآویزد و چنانکه خواهد خون وی بریزد..... پاسی از شب بگذشت. بانگ طبل برخاست و باران مرگ بر تیموریان فرو بارید. مردم شهر شش هزار تن از آنان بکشتند ..... چون شب به پایان آمد، تیمور از ماجرا آگاه شد و به دمدمه دیو ناپاک از راه برفت..... شمشیر خشم برآهیخت و ترکش ستم بگشود و چون سگ گزنده یا پلنگ درنده به شهر درآمد..... بفرمود تا جانها تباه سازند و خونها بریزند..... زندگان را به دست مرگ سپارند و مالها به بیغما ببرند، آبادیها ویران کنند و کشتها بسوزند ..... کودکان کشته بر خاک افکنند ..... نه برسالخورده بخشایند و نه بر خردسال رحمت آرند ..... بالجمله از شهرنشینان تنی زنده نگذارند.» (ابن عربشاه، عجائب المقدور فی نوائب تیمور، ص ۴۸)

ردیف	سوالات	نمره
۱	جمله‌های درست یا نادرست را مشخص نمایید. الف) یهودیان به سبب آزار و اذیت امپراتوری روم، از یمن به یثرب کوچ کرده بودند. ب) از ویژگی‌های شاخص خلافت عباسیان اجتناب از سیاست عرب‌گرایی بود که امویان دنبال می‌کردند.	۰/۵
۲	کدام یک از گزینه‌های سمت راست با شماره‌های سمت چپ در ارتباط است؟ (در ستون سمت چپ یک مورد اضافی است). الف) شکست پیامبران دروغین ..... ب) فتح شهر بیت‌المقدس	۰/۵
۳	جاهای خالی را با واژه‌های داده شده، پر نمایید. (ساسانیان، سنگ‌نگاره‌ها، کتیبه‌ها، امویان) الف) یکی از منابع غیر نوشتاری تاریخ ایران دوره اسلامی ..... است. ب) منصب وزارت و به طور کلی تشکیلات اداری خلافت عباسیان با الگو گرفتن از دوره ..... شکل گرفت.	۰/۵
۴	گزینه درست را انتخاب نمایید. ۱- میان اجزای کدام گزینه رابطه‌ای وجود ندارد؟ الف) عجایب المقدور فی نوائب تیمور - تک‌نگاری ب) تاریخ طبری - عمومی ج) مسالک و الممالک - منظوم د) تاریخ بیهقی - سلسله‌ای ۲- کدام پیمان بیانگر نفوذ و گسترش چشمگیر اسلام در یثرب بود؟ الف) عقبه دوم ب) صلح حدیبیه ج) عقبه اول د) پیمان برادری	۰/۵
۵	به سوالات زیر پاسخ‌های کوتاه دهید. الف) تعصب یا عصبیت قبیله‌ای چه پیامدی در عربستان به همراه داشت؟ ب) تاثیر پیروزی مسلمانان در غزوه بدر چه بود؟ ج) چرا منصور عباسی، ابومسلم خراسانی را به قتل رساند؟ د) پیامد از میان برداشتن دولت آل منذر (لخمیان) توسط خسرو پرویز چه بود؟	۱
۶	تعریف اصطلاحات یا مفاهیم تاریخی: الف) موالی: ب) منافقان:	۱
۷	تلخیص، تشریح و تحلیل زمینه‌ها، علل، دلایل، آثار، نتایج و پیامدهای پدیده‌های تاریخی: چرا در عربستان، قبیله قریش قدرت و نفوذ سیاسی قابل توجهی در میان قبایل دیگر داشت؟	۱
۸	مشركان با توجه به آسان نبودن درگیری با پیامبر و مسلمانان، چه تدبیری اندیشیدند؟	۱
۹	عرب‌گرایی امویان چه نتایجی داشت؟	۱
۱۰	هدف داعیان عباسی از دعوت مردم به حکومت «آل محمد» چه بود؟	۱
۱۱	چرا مامون، امام رضا (ع) را مجبور به پذیرش مقام ولایتعهدی کرد؟	۱
۱۲	چه اقداماتی بیانگر رابطه خصومت‌آمیز فاطمیان و عباسیان بود؟	۱
۱۳	کدام عوامل باعث شکست ساسانیان در نبرد قادسیه شد؟	۱
۱۴	عوامل موثر در اسلام آوردن مردم ایران را ذکر کنید.	۱

ردیف	سوالات	نمره
	مقایسه پدیده‌های تاریخ (نقش و عملکرد شخصیت‌ها، شرایط ظهور و سقوط حکومت‌ها، رویدادها و تحولات مهم تاریخی و...)	
۱۵	کتاب‌های سیاست‌نامه چه تفاوتی با اندرزنامه دارد؟	۱
۱۶	سبک تاریخ‌نگاری روایی را با سبک تاریخ‌نگاری ترکیبی مقایسه نمایید.	۱
	توصیف، فهرست و طبقه‌بندی اجزا یا ویژگی‌های پدیده‌های تاریخی	
۱۷	عبدالله‌بن‌ابی (سردسته منافقان مدینه) چه اقداماتی علیه مسلمانان مدینه انجام داد؟	۱
۱۸	دلایل موفقیت مسلمانان در فتح سرزمین مصر را فهرست نمایید. (دو مورد)	۱
	اظهار نظر و قضاوت	
۱۹	به نظر شما، چرا عمر بن عبدالعزیز نسبت به دیگر خلفای اموی، متفاوت بود؟	۲
	کار بست مدارک و شواهد تاریخی (نقشه‌ها، نمودارها، آثار و بناها، اسناد و متون) استخراج و استنباط دلالت‌های آن	
۲۰	الف) فرض کنید خبری را در رسانه‌ای و یا از زبان برخی از افراد می‌شنوید و یا می‌خوانید. این خبر ممکن است یک مسئله اقتصادی، فرهنگی و یا موضوع دیگری باشد. آیا به محض شنیدن یا خواندن خبر آن را می‌پذیرید و یا آنکه در پذیرفتن آن تأمل و درنگ می‌کنید؟ چه کارهایی برای تشخیص درستی و نادرستی این خبر انجام می‌دهید؟ آنها را فهرست نمایید. ب) با توجه به مطالب کتاب درسی‌تان، شواهدی ارائه کنید که دلالت بر مخالفت سنت پیامبر با قومیت‌گرایی دارد. معاویه در نخستین خطابه خود در مدینه پس از رسیدن به خلافت، گفت: «...اما بعد، من، به خدا قسم، خلافت را به وسیله محبتی که از شما سراغ داشته باشم، یا به رضایت شما به دست نیاورده‌ام، بلکه با همین شمشیر با شما مبارزه کرده‌ام...» (احمد بن محمد بن عبدربه، العقد الفرید، ج ۴، ص ۱۴۷). ج) متن فوق چه دلالتی بر شیوه تأسیس خلافت اموی دارد و چه کاربردی در تاریخ‌نگاری دوره اسلامی دارد؟	۲
	موفق و سربلند باشید	جمع نمرات
		۲۰

ردیف	سوالات	نمره
۱	جمله‌های درست یا نادرست را مشخص نمایید. الف) سلاطین تیموری پیرو مذهب تشیع بودند و اهل تسنن در زمان آن‌ها با سخت‌گیری خاصی مواجه نبودند. ب) فتوحات مغولان موجب پیوند خوردن تجارب هنری سرزمین‌های فتح شده و شکوفایی هنر در دوران آنان شد.	۰/۵
۲	کدام یک از گزینه‌های سمت راست با شماره‌های سمت چپ در ارتباط است؟ (در ستون سمت چپ یک مورد اضافی است). الف) کتاب جغرافیایی حدودالعالم من المشرق الی المغرب در کدام دوره نوشته شد؟ ب) در چه عهدی، مراسم عزاداری امام حسین (ع) در عاشورا برگزار می‌شد؟ ج) کدام خاندان کهن دهقانی، ریشه در خراسان داشتند؟ د) کدام حکومت با جهاد علیه کفار، موجب شد که خلیفه فرمان حکومت کابل و بلخ را برایشان بفرستد؟	۱
۳	جاهای خالی را با واژه‌های داده شده، پر نمایید. (مرد آویج، احمد بویه، یعقوب لیث، طاهرین حسین) الف) امیر میهن دوست و علاقمند به فرهنگ ایرانی، به نام ..... شاعران را به سرودن شعر فارسی تشویق می‌کرد. ب) کشته شدن ..... توسط غلامان شورشی، تصمیم وی را در حمله به بغداد و نابودی خلافت عباسی ناکام گذاشت.	۰/۵
۴	گزینه درست را انتخاب نمایید. الف) در سده‌های نخستین هجری، ..... نقش مهمی در حفظ و انتقال فرهنگ ایرانی از دوره باستان به دوره اسلامی ایفا کردند. ب) کدام گزاره در مورد فلسفه مثنوی درست است؟ ۱- تلفیقی از جهان بینی اسلام و فلسفه ارسطویی و نوافلاطونی بود. ۲- فلسفه مثنوی، آمیخته‌ای از فلسفه اشراق، کلام و عرفان بود. ۳- فلسفه مثنوی را ابوعلی سینا، پایه‌گذاری کرد. ۴- فلسفه مثنوی را فارابی، به اوج رساند.	۰/۵
۵	به سوالات زیر پاسخ‌های کوتاه دهید. الف) چرا در دوره سلجوقی طبقه بازرگان شهری بیش از پیش اهمیت یافت؟ ب) چه زمانی روابط یعقوب لیث و خلیفه عباسی به خصومت گرایید؟	۰/۵
۶	تعریف اصطلاحات یا مفاهیم تاریخی: الف) نهضت ترجمه ب) شعوبیان ج) یاسا د) تزوکات	۲
۷	تلخیص، تشریح و تحلیل زمینه‌ها، علل، دلایل، آثار، نتایج و پیامدهای پدیده‌های تاریخی: سنجش اعتبار و نقد راوی چرا و چگونه صورت می‌گیرد؟	۱
۸	کدام عوامل باعث رونق اقتصادی و رشد شهرنشینی در زمان سامانیان و آل بویه شد؟	۱
۹	چه عواملی در فروپاشی حکومت سلجوقی نقش داشتند؟ (۴ مورد)	۱
۱۰	خواج نظام الملک با چه هدفی نظام اقطاع را رواج داد؟ و چرا منجر به ضعف حکومت سلجوقیان شد؟	۱
۱۱	کثرت پیروان و مریدان طریقت‌های صوفیانه در دوره مغول موجب چه چیزی شد؟ ذکر دو مورد کافی است.	۱
۱۲	علل شکوفایی فرهنگ و هنر عصر صفوی را بیان کنید. (۲ مورد)	۱
۱۳	مهم‌ترین نتایج پیدایش و رشد نهضت پروتستان کدامند؟	۱

ردیف	سوالات	نمره
	مقایسه پدیده‌های تاریخ (نقش و عملکرد شخصیت‌ها، شرایط ظهور و سقوط حکومت‌ها، رویدادها و تحولات مهم تاریخی و...)	
۱۴	تفاوت‌های یثرب با مکه را از جهات سیاسی و اقتصادی در زمان ظهور اسلام بنویسید.	۱
۱۵	وضعیت شهر و شهرنشینی را در اوایل دوره مغولان را با دوره ایلخانی و تیموری مقایسه نمایید.	۱
	توصیف، فهرست و طبقه‌بندی اجزا یا ویژگی‌های پدیده‌های تاریخی	
۱۶	دو مورد از اقدامات شاه اسماعیل اول را فهرست نمایید.	۱
۱۷	ویژگی‌های فلزکاری عصر صفوی را بنویسید. (دو مورد)	۱
۱۸	ویژگی‌های آثار هنری هنرمندان عصر رنسانس را ذکر کنید.	۱
	اظهار نظر و قضاوت	
۱۹	شاه عباس اول، دستور کور کردن، زندانی کردن و کشتن برخی از شاهزادگان صفوی را صادر کرد. به نظر شما علت این اقدام چه بود؟	۱
	کاربست مدارک و شواهد تاریخی (نقشه‌ها، نمودارها، آثار و بناها، اسناد و متون) استخراج و استنباط دلالت‌های آن	
۲۰	متن‌های زیر را بخوانید و به پرسش‌های مربوط به آنها پاسخ دهید. متن ۱: نیکولو ماکیاولی مؤلف کتاب مشهور «شهریار» بود. او از نزاع‌های دولت‌شهرهای ایتالیا دلخوشی نداشت و همواره آرزوی ایجاد نظام متمرکز و قدرتمند را در دل داشت. ماکیاولی پیروی فرمانروا از اصول اخلاقی را نفی می‌کند و به پادشاه توصیه می‌نماید برای دستیابی به قدرت مطلقه از هر ابزاری برای رسیدن به هدف خود بهره‌برداری کند. شاید به همین دلیل به او سیاستمدار شیطانی و اهریمنی لقب داده‌اند. الف) چرا ماکیاولی خواستار ایجاد نظام متمرکز و قدرتمند بود؟ ب) چرا به ماکیاولی لقب «سیاستمدار شیطانی و اهریمنی» داده‌اند؟ متن ۲: «یکی از رویدادهای مهم اواخر قرون وسطا، وقوع جنگ طولانی میان فرانسه و انگلستان بود (۱۳۳۷-۱۴۵۳م) که به جنگ‌های صدساله معروف شد. این جنگ‌ها بر سر مناطقی از شمال فرانسه که در تصرف انگلستان بود، آغاز شد. در جریان جنگ‌های صدساله، دختری روستایی به نام ژاندارک با انگلیسی‌ها به نبرد برخاست و به قهرمان ملی فرانسویان تبدیل شد. در پایان این جنگ‌ها، انگلستان تمامی متصرفاتی را که در فرانسه داشت، از دست داد. جنگ‌های صدساله به اعتبار و اهمیت شوالیه‌ها در اروپا آسیب جدی وارد آورد؛ زیرا در طول این جنگ‌ها، روش‌های جنگ تغییر کرد. سواره‌نظام سنگین اسلحه یا شهبازان اهمیت خود را در جنگ‌ها از دست دادند و پیاده‌نظام مجهز به تفنگ و برخوردار از پشتیبانی توپخانه به نیروی کارآمد میدان نبرد تبدیل شد. استفاده از باروت که از چین به اروپا وارد شده بود، نقش زیادی در ساخت سلاح‌های آتشین (تفنگ و توپ) توسط اروپاییان داشت» ج) دو مورد از پیامدهای جنگ‌های صدساله را بنویسید. د) چرا جنگ‌های صدساله به اعتبار و اهمیت شوالیه‌ها در اروپا آسیب جدی وارد آورد؟	۲
	موفق و سربلند باشید	
	جمع نمرات	۲۰

درس اول

- ۱- الف) درست (ب) نادرست (غیرنوشتاری) (ج) درست (د) نادرست (محلّی) (ه) نادرست (مطالعه محیط جغرافیایی رویدادها، در پژوهش‌های تاریخی اهمیت دارند).
- ۲- الف) سفرنامه شاردن (ب) تاریخ بیهقی (ج) درست (نوشتاری) (د) درست (ع) درست (ف) قاجار (ب) تیموری (ج) مغول (د) سلجوقی
- ۳- الف) گزینۀ ۳ (ب) گزینۀ ۴ (ج) گزینۀ ۴ (د) آثار شفاهی
- ۴- الف) نوشتاری و غیرنوشتاری (ب) استانشناسی، معماری و هنر (ج) شاهنامه، فردوسی (د) آثار شفاهی (ه) طبقات و انساب، متون علمی و سکه‌ها
- ۵- الف) در این نوع تاریخ‌نگاری مولفان به اشاره فرمانروا، تاریخ زندگی او را به صورت متمرکز ثبت و ضبط می‌کنند. (ب) مولفان تاریخ جهان را از آفرینش عالم آغاز و سپس به شرح زندگی حضرت آدم و پیامبران، آغاز تاریخ اساطیری ایران از کیومرث تا پایان دوره ساسانیان، ثبت رویدادهای تاریخ اسلام و ثبت رویدادهای سلسله‌های ایرانی تا زمان حیات خود می‌پردازند. (ج) باعث آگاهی مورخان از اوضاع فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی، سیاسی گذشته می‌شوند و به مورخان در فهم عمیق‌تر و بازسازی دقیق‌تر گذشته کمک می‌کنند. (د) انگیزه نویسندگان این دسته از کتاب‌های تاریخی، ثبت رویدادهای تاریخی، بیان ویژگی‌های جغرافیایی و اقتصادی و نگارش زندگی‌نامه مفاخر و مشاهیر محلّی بوده است. (ه) چون اطلاعات ارزشمندی در مورد زندگی اجتماعی، فرهنگی و جغرافیایی تاریخی سرزمین‌های را که جهانگردان دیده‌اند، ارائه می‌دهند. (و) اطلاعات بااهمیتی درباره آداب و رسوم، فرهنگ، ادیان و اعتقادات، نژاد و زبان، وضعیت اقتصادی، نوع معیشت، کالاهای، وضعیت نظامی، قلعه‌ها، برج‌ها، آب و هوا، رودها و دریاها، راه‌ها، بندرها، پایتخت‌ها و مرزهای سرزمین‌ها و حکومت‌های محلّی ارائه می‌دهند. (ز) زیرا اوضاع سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، دینی و فلسفی رایج هر عصری، محدودی در شعر شاعران و نویسندگان بازتاب یافته و نقد شده است. (ح) زیرا سکه‌ها اطلاعات مفیدی درباره اوضاع سیاسی، اجتماعی، مذهبی، اقتصادی و هنری سلسله‌های حکومتی و نام پادشاهان ارائه می‌دهند. (ط) تاریخ‌های عمومی در مورد تاریخ ایران از آغاز تا زمان حیات مولف است اما تاریخ‌های سلسله‌ای در مورد یک حکومت یا سلسله مانند غزنوی و نظایر آن است. در تاریخ‌های سلسله‌ای فرمانروایان، ادیبان و مورخان را تشویق به نوشتن رویدادهای دوران خویش می‌کردند اما تاریخ‌های عمومی ممکن بود از سوی فرمانروایی تشویق به نوشتن نشود و مولف خودخواسته به نگارش رویدادهای تاریخی می‌پرداخته است. تشابه هر دو این است که به شرح سیاسی و نظامی دوران حکومت پادشاهان می‌پردازد و از زندگی اجتماعی مردم سخنی به میان

نمی‌آید.

- ۱۴- تاریخ سیستان جزء گونه تاریخ‌نگاری محلّی است؛ اما تاریخ بیهقی تاریخ سلسله‌ای است. تاریخ سیستان در مورد اوضاع سیاسی، اجتماعی و جغرافیایی سیستان اطلاعات ارزشمندی ارائه می‌دهد؛ اما تاریخ بیهقی درباره سلسله غزنویان به نگارش درآمده است.
- ۱۵- موضوع سیاست‌نامه، شیوه کشورداری و روابط میان حکومت و مردم است؛ اما موضوع اندرنامه‌ها، اخلاق کشورداری و روابط اخلاقی میان فرمانروا و مردم است.
- ۱۶- کتاب‌های تاریخی، نوشته‌های جغرافیایی، سفرنامه‌ها، ادبیات و متون ادبی، سیاست‌نامه‌ها و اندرنامه‌ها
- ۱۷- تاریخ‌نگاری عمومی از قرن ۳ هجری قمری آغاز و تا اواخر دوره قاجار تداوم یافت
- ۱۸- ۲. تاریخ‌های محلّی / تاریخ سیستان ۳. تاریخ‌های سلسله‌ای / تاریخ بیهقی ۴. تک‌نگاری / عجائب‌المقدور فی نواب تیمور ۵. تاریخ‌های منظوم / شاهنامه
- ۱۹- الف) نیازمند اسناد، مدارک و شواهد (ب) خیر! زیرا کارآگاه باید با بررسی اسناد و مدارک پی به چگونگی وقوع جرم ببرد. (ج) قاضی نیاز بیشتری به بررسی همه جانبه اسناد و مدارک و شواهد دارد؛ زیرا رای نهایی را قاضی صادر می‌کند. (د) کارآگاه و قاضی برای بازسازی صحنه جرم نیاز به مدارک و شواهد دارند، مورخ نیز برای بازآفرینی رویدادها نیاز به اسناد و مدارک دارد. کارآگاه و قاضی بیشتر در مورد جرم نظر می‌دهند؛ اما مورخ همه جوانب زندگی انسان را در گذشته مورد بررسی قرار می‌دهد.
- ۲۰- اطلاعاتی درباره اوضاع سیاسی، اجتماعی، مذهبی، اقتصادی و هنری سلسله‌های حکومتی و نام پادشاهان ارائه می‌دهند.
- ۲۱- گواه روشنی بر نوع فرهنگ و طرز تفکر، چگونگی عقاید و آداب و رسوم پیشینیان ما هستند و به مورخان برای بازآفرینی گذشته، اطلاعات سودمندی می‌دهند
- ۲۲- بله! زیرا تنوع گیاهی، همواری‌ها و ناهمواری‌ها و آب و هوای گوناگون در ایران، شیوه‌های معیشتی (شهری، روستایی و عشایری) متفاوتی را شکل داده است. این تنوع بر پوشاک، خوراک، سنن، فرهنگ و رسوم ما تأثیر بسزایی داشته است
- ۲۳- زیرا اطلاعات سودمندی درباره موضوع‌های تاریخی، شیوه کشورداری، مناسبات حکومت و مردم و تشکیلات و نهادهای اداری، اقتصادی، نظامی و فرهنگی ارائه می‌دهند.
- ۲۴- منابع نوشتاری؛ زیرا این منابع نسبت به منابع غیرنوشتاری، از تنوع و تعدد بیشتری برخوردارند و تحلیل و تفسیر آن‌ها گاهی اوقات ساده‌تر است. اما در مجموع، هر کدام از منابع اهمیت خاص خودش را دارد و مورخان، برای آگاهی از چگونگی وقوع رویدادهای گذشته، به منابع گوناگون نوشتاری و غیرنوشتاری رجوع می‌کنند.
- ۲۵- الف) تاریخ محلّی، سیاسی، مذهبی و اقتصادی دوره سربداران (ب) چون میرخواند از نظر زمانی با شیخ حسن جوری فاصله دارد، دیدگاه او بی‌طرفانه است.

مشخصات کتاب

سیگنال ۲۰ تاریخ ۲
پایه یازدهم - رشته علوم انسانی

عنوان کتاب

پایه یازدهم

گروه سنی

دکتر علی اکبر شهابادی
اشرف سرشاد استاد

مؤلفان

رحلی

قطع کتاب

۱۳۶

تعداد صفحات